

اتحادیه‌های تعاونی در ایران

نوشته: دکتر کمال حسینی مهر

۲

واحدهای کسب و کار و تجاری در مقاطع مشخصی به منظور نیل به اهداف اقتصادی بزرگ و پیردامنه در یکدیگر ادغام می‌گردند و تشکیل شرکت‌های تجاری و بازرگانی و سازمان‌های تجاری و بازرگانی می‌دهند.

اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران را بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی منظم و صحیح استوار می‌داند، لذا تعاونی‌ها در میدان فعالیت اقتصادی خود با دو بخش دیگر روبرو می‌باشند. از این رو طبیعی است که تعاونی‌ها نیز به منظور گسترش فعالیت‌های اقتصادی خود به دور هم جمع شوند و تشکیل اتحادیه تعاونی بدهند و از این طریق با انسجام بیشتر بر دامنه فعالیت‌های خود بیفزایند.

همچنان که در یک شرکت تعاونی اعضا بمنظور رفع نیازهای اقتصادی و اجتماعی خود در شرایطی که در تنهائی قادر به رفع آن نیازها نمی‌باشند به دور هم جمع می‌شوند و با تشکیل یک شرکت تعاونی در سایه کار جمعی و فعالیت گروهی و نظارت مستمر و ایثار و معاضدت به آن اهداف دست می‌یابند، شرکت‌های تعاونی هم وقتی که تجربه نمودند و دریافتند که به تنهائی قادر به نائل آمدن به هدف‌های مورد نظر نیستند و در میدان فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی به تنهائی توانائی مبارزه و امید توفیقی را ندارند، با مشکل شدن دست به ایجاد اتحادیه‌های تعاونی می‌زنند تا در سایه کار و فعالیت جمعی و ایثار و معاضدت و یکرنگی و گذشت و معاونت و استفاده از همکاری بیشتر و تبلور مدیریت و کار و سرمایه بتوانند در برابر نیروهای

متشکل اقتصادی و اجتماعی در جهت برآوردن نیازهای مشروع خود توفیق حاصل نمایند.

اتحادیه تعاونی از اجتماع شرکت‌های تعاونی به وجود می‌آید. وظایف و مزایای یک اتحادیه بی‌شبهت به وظایف و مزایای شرکت تعاونی برای اعضا نمی‌باشد و حقوق و مسئولیت‌های اعضا در شرکتها و اتحادیه‌های تعاونی عیناً یکسانند. نوع فعالیت و مسائل شرکت‌های تعاونی و اتحادیه‌های مربوط نیز عموماً یکسانند به عنوان مثال مسائل اقتصادی و بازرگانی تعاونی‌های مصرف با مسائل اقتصادی و بازرگانی اتحادیه‌های مصرف یکسانند. به طور کلی شرکت‌های تعاونی مصرف در فعالیت‌های بازرگانی و اقتصادی خود پیوسته با سه مسئله اساسی روبرو می‌باشند: (۱) نحوه خرید و تهیه و تامین کالاهای

تعاونی‌های مسکن یکی از موثرترین و عملی‌ترین راه‌ها جهت هم‌آهنگ نمودن نیروهای افراد کم بضاعت و مصمم و همچنین نیازمند مسکن تشخیص داده شده است. دیگر نیازی برای آوردن شاهد خارج از کشور در این رابطه نیست. هم اکنون میتوان تعاونیهای مسکن فراوانی را در داخل کشور به عنوان شاهد و الگو معرفی نمود. البته توفیق تعاونی‌های مسکن را در سایه همکاری و معاضدت و همدلی اعضا و کار هیأت مدیره منتخب آنها و حمایت‌های اصولی دولت می‌باید جستجو کرد.

بازسازی تعاونی‌های مسکن در سطح مناطق آسیب دیده از جنگ و هم‌آهنگ نمودن سیاست‌های اعتباری و اعطای وام به آنها و فراهم آوردن تسهیلات زیربنائی دیگر، در بازسازی شهرها و روستاهای مناطق جنگ‌زده آثار مثبت و فوری برجای خواهد گذارد. بازسازی تعاونی‌های مصرف‌کنندگان و ایجاد زمینه‌های لازم در مردم جهت ایجاد تعاونی‌های تولیدی و سوق دادن تعاونی‌های مصرف در امر تولید از راه‌هایی است که نه تنها در افزایش تولید ملی و بهبود کیفی کالاها و فراوانی آن مؤثر خواهد بود، بلکه در سالم سازی فعالیت‌های اقتصادی و رفاه عامه و تفاهم ملی آثاری شگرف و باورنکردنی باقی خواهد گذارد.

به قلم: سردبیر

۲) تقویت بنیه مالی و تامین اعتبار لازم .
۳) رقابت سالم با واحدهای غیر تعاونی
تنها به منظور دوام و بقا .

یک اتحادیه تعاونی های مصرف نیز
عینا " با سه مسئله فوق روبرو می باشد .
با این تفاوت که حجم خرید و میزان
کالاهای مورد نیاز بیشتر ، تقویت بنیه
مالی حساس تر و رقابت محسوس تر می باشد .
در یک اتحادیه تعاونی به جای فرد
واحدهای تعاونی زیربند ایفای نقش
می نماید . به عبارت دیگر اعضاء
اتحادیه ها شرکت های تعاونی که با مال
دارای شخصیت حقوقی می باشند تشکیل
می دهند . حال بینیم اگر وظایف شرکتها
و اتحادیه ها یکسانند برای چه اتحادیه های
تعاونی تشکیل می یابند ؟

با اشتیاقی که انسانها هر روزه جهت
بهبتر شدن زندگی خویش در سراسر گیتی
نشان می دهند . با پیشرفتی که در
زمینه های مختلف علمی به صورت مستمر
و با سرعت برق صورت می پذیرد و با بکار
گیری ابزارهای نوین ناشی از ابداعات و
اختراعات سرعت روند جریانات اقتصادی
و اجتماعی با شتابی روز افزون رو به تعالی
است . لذا در فعالیتهای اقتصادی و
اجتماعی پیچیده با ابعاد وسیع انسانها
به تنهایی همیشه قادر به دستیابی و نیل
به اهداف مشروع خود نمی باشند ، از این
رو جهت نیل به بسیاری از اهداف نیازمند
پیوستن به سازمانهای اقتصادی و اجتماعی
بزرگتر مناسب با دانش ، جهان بینی و
تجربه و توفیق شخصی در فعالیتهای
اقتصادی و اجتماعی می گردند . سازمانهای
تعاونی یکی از همان تشکیلات متحد و
پیشروست که در آن فرد یا عضو از اهمیت
ویژه برخوردار است و اقتدار در دست
آراء اعضاء است نه سرمایه ، لذا افراد
صاحب برای و حاکم اند نه سرمایه . در این
سازمانها مساوات و احترام متقابل به حقوق
یکدیگر به نحو یکسان مراعات می گردد و
هدف از تشکیل آنها سودجویی نیست ولی

... از اینرو طبیعی است که تعاونی ها نیز به منظور گسترش
فعالیتهای اقتصادی خود به دور هم جمع شوند و تشکیل اتحادیه
تعاونی بدهند و از این طریق با انسجام بیشتر بر دامنه فعالیتهای خود
ببفزایند .

پیوسته منافع جمعی در آن مورد نظر است .
درست است که در این سازمانها
عامل سرمایه و سود هدف اصلی نیست
ولی به مثابه هر واحد اقتصادی اگر
جنبه های مالی و اقتصادی آنها دقیقا "
کنترل ، طراحی و برنامه ریزی و اجراء
نگردد در میدان رقابت اقتصادی از اقتدار
و ابتکار لازم برخوردار نخواهند بود و
بزودی دوام و بقا خود را از دست
خواهند داد و به ورطه نیستی و فراموشی
و شکست خواهند افتاد .
یکی از اهداف تعاونی ها برآوردن
نیازهای مشروع افراد عضو می باشد .
بسیاری از این نیازها در ارتباط با خرید
و تهیه کالا و عرضه و فروش آنها با بخش
خصوصی و دولتی که دارای سازمانهای
مشکل و با تجربه و صاحب اقتدارند در
میدان عمل رودررو خواهد بود . اگر بخش
تعاونی نتواند از جهات مختلف خاصه
تصمیم گیری و مدیریت و برنامه ریزی و
مسائل اعتباری و مالی و سیاستهای مربوط
در زمینه های تولید ، تهیه و خرید و فروش
و بازاریابی و حمل و نقل و مسائلی از این
قبیل خود را هم آهنگ دو بخش دیگر نماید
این بار نیز در میدان فعالیتهای اقتصادی
با شکست و نابودی روبرو خواهد شد .

انواع اتحادیه های تعاونی در ایران (بر اساس قانون شرکتهای تعاونی)

اتحادیه های تعاونی به موجب قانون
شرکتهای تعاونی و بر اساس وظایف مربوط
به سه گروه به شرح زیر تقسیم می گردند .
(۱) اتحادیه های نظارت و
هم آهنگی : این نوع از اتحادیه ها برای
پیشرفت اداره امور و حفظ و حمایت
تعاونی های عضو ، ایجاد هم آهنگی و
توسعه تعلیمات حسابرسی آنها تشکیل
می یابند . این اتحادیه ها فاقد جنبه
بازرگانی و فعالیت های تجاری و اعتباری
می باشند و بدو شکل زیر تشکیل می یابند :

الف) اتحادیه نظارت و هم‌آهنگی منطقه‌ای برای هر یک از رشته‌های تعاونی پیش‌بینی شده در قانون تعاون.

ب) اتحادیه نظارت و هم‌آهنگی مرکزی که تعاونی‌های رشته مورد نظر را در سطح کشور شامل می‌گردد.

۲) اتحادیه‌های تعاونی برای انجام امور اقتصادی و بازرگانی: این اتحادیه‌های تعاونی برای انجام امور اقتصادی و توسعه معاملات و عملیات بازرگانی شرکت‌های تعاونی و اتحادیه‌های عضو تشکیل می‌گردند و حوزه عمل این اتحادیه‌ها در مورد به تبعیت از مصالح اقتصادی و بازرگانی واحدهای عضو و تأیید وزارت بازرگانی تعیین می‌شود.

۳) اتحادیه‌های تعاونی اعتبار: بموجب قانون تعاون اتحادیه‌های تعاونی اعتبار برای انجام عملیات اعتباری و بانکی، پرداخت وام، وصول سپرده و پس‌انداز و خلاصه برای انجام خدمات اعتباری مورد نیاز شرکت‌های تعاونی و واحدهای عضو با تأیید وزارت بازرگانی و موافقت شورای پول و اعتبار به صورت منطقه‌ای تشکیل می‌گردد.

قابل توجه است که اتحادیه‌های تعاونی نظارت و هم‌آهنگی و اتحادیه‌های اعتباری تاکنون بنا به عللی در سطح کشور تشکیل نیافته‌اند.

وضعیت اتحادیه‌هایی که قبل از انقلاب شکوهمند اسلامی و پس از آن تا پایان مرداد ماه ۱۳۶۸ تشکیل یافته‌اند بدین قرارند:

تا بهمن ماه ۱۳۵۷ جمعاً ۲۰ اتحادیه مصرف‌گیرکاری برای انجام امور اقتصادی و بازرگانی تعاونی‌های مصرف به صورت منطقه‌ای تشکیل یافته بود تعداد این اتحادیه‌ها تا پایان مرداد ماه سال ۱۳۶۸ به ۴۶ اتحادیه که نمایانگر ۱۳۰ درصد رشد می‌باشد بالغ می‌گردد. تعداد اعضای این اتحادیه‌ها در بهمن ماه ۱۳۵۷ بالغ بر ۳۶۹ شرکت تعاونی بود که در پایان

درست است که در این سازمان‌ها عامل سرمایه و سود هدف اصلی نیست ولی به مناسبت هر واحد اقتصادی اگر جنبه‌های مالی و اقتصادی آنها دقیقاً کنترل، طراحی و برنامه‌ریزی و اجزاء نگردد، در میدان رقابت اقتصادی از اقتدار و ابتکار لازم برخوردار نخواهند بود و بزودی دوام و بقا خود را از دست خواهند داد و به ورطه نیستی و فراموشی و شکست خواهند افتاد.

مرداد ماه سال جاری با ۷۳۱ درصد رشد به ۳۰۶۸ شرکت تعاونی می‌رسد. میزان سرمایه این اتحادیه‌ها در بهمن ماه ۱۳۵۷ معادل ۳۳۹۵۰۰۰۰ ریال بود که در پایان مرداد ماه با رشدی معادل ۱۳۵۵۷ درصد به ۴۶۳۶۶۳۵۰۰۰ ریال می‌رسد. تعداد اتحادیه‌های مصرف‌کاری قبل از انقلاب (بهمن ماه ۱۳۵۷) ۱ اتحادیه و پایان مرداد ماه سال جاری ۵ اتحادیه گزارش شده که در همین فاصله زمانی تعداد شرکت‌های عضو آن با ۴۶۶ درصد رشد از ۵۱ به ۲۸۸۹ شرکت افزایش یافته است. سرمایه این تعاونی‌ها نیز از ۱۰۱۱ درصد رشد برخوردار بوده است.

پس از انقلاب ۲۵ اتحادیه تعاونی‌های تهیه و توزیع با عضویت ۴۱۰ شرکت تعاونی و کلاً ۱۹۴۵۸۶۰۰۰۰ ریال سرمایه تاسیس یافته است. تعداد ۱۷۴ اتحادیه تعاونی‌های روستایی تا پایان بهمن ماه ۱۳۵۷ تشکیل یافته که این تعداد تا پایان خرداد ماه سال جاری به رقم ۱۸۹ اتحادیه می‌رسد. تعداد شرکت‌های عضو این اتحادیه‌ها در

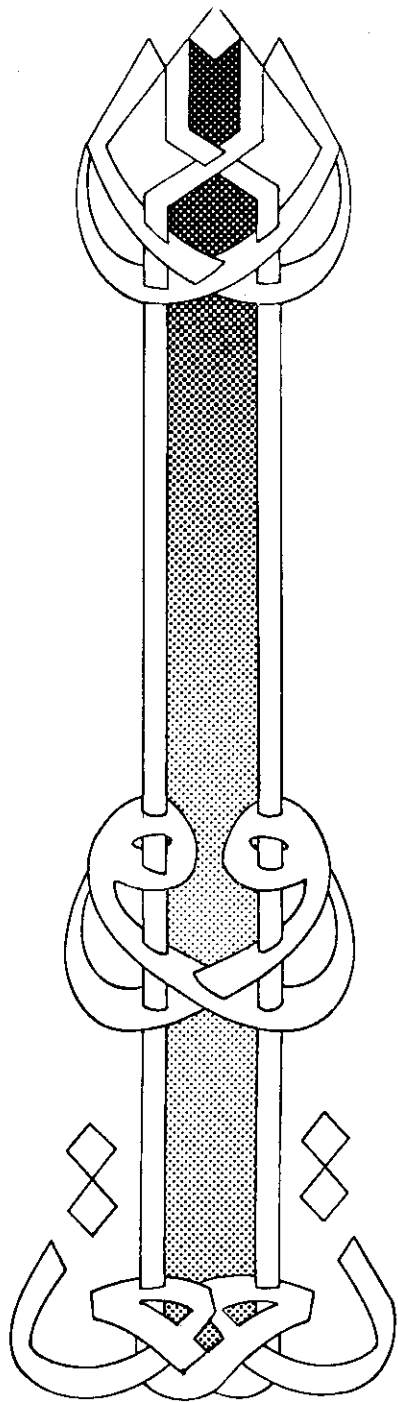
پایان خرداد ماه به ۳۱۱۱ شرکت می‌رسد که نسبت به بهمن ماه ۱۳۵۷ از رشدی بیش از ۶ درصد برخوردار می‌باشد. سرمایه این اتحادیه‌ها در پایان خرداد ماه سال ۱۳۶۸ برابر ۱۵۹۷۰۴۳۰۰۰۰ ریال می‌باشد که از رشدی معادل ۳۲۶ درصد نسبت به بهمن ماه ۵۷ برخوردار است.

خلاصه کلام تا پایان بهمن ماه ۱۳۵۷ تعداد ۱۷۴ اتحادیه اقتصادی و بازرگانی در سطح کشور وجود داشته که تعداد آنها تا پایان تیرماه سال جاری به ۲۷۴ اتحادیه می‌رسد و رشدی معادل ۵۷/۴۷ درصد را حائز می‌باشند (از این تعداد ۱۰ اتحادیه مربوط به تعاونیهای مسکن می‌باشد).

اعضاء این اتحادیه‌ها در فاصله زمانی مذکور با رشدی بیش از ۱۶۲ درصد از ۳۸۰۲ شرکت به ۹۹۶۸ شرکت افزایش داشته و سرمایه آنها نیز در همین فاصله از رشدی نزدیک به ۵۴۹ درصد برخوردار بوده است و در حال حاضر جمعاً "سرمایه اتحادیه‌های مذکور معادل ۲۷۰۲۱۴۸۹۰۰۰ ریال می‌باشد (۱)".

(۱) ماخذ آمار: دفتر بررسیها و برنامه ریزی تعاون.

در صورتی که تعاونی‌ها بتوانند داوطلبانه در واحدهای بزرگتر یا اتحادیه‌ها طبق برنامه‌های مدون و طرح ریزی شده جهت اجرای منویات به حق خود متشکل شوند و آنگاه در سایه کار و کوشش و معاضدت و یکرنگی و صفا و صمیمیت با بهره‌وری از تجارب علمی و عملی و مدیریت صحیح خواهند توانست به اهداف متعالی اقتصادی و اجتماعی خویش نایل آیند.

سال مبلغ ۲۶۳۳ ریال کالا در اختیار هر فرد خانوار روستایی عضو شرکت تعاونی قرار دهند.

امروزه فعالیتهای تعاونی جنبهٔ بین‌المللی یافته است. شاید در جهان امروز کشوری را نتوان یافت که در آن به نحوی اندیشهٔ تعاون و اقتصاد تعاونی نفوذ نیافته باشد.

تعاون به شکل سازمان یافتهٔ کنونی عملاً "در نیمهٔ دوم قرن نوزدهم از غرب به پا خواست و اول در غرب فراگیر شد و آنگاه به شرق رسید. در شرق بیشتر از نام نیک آن سود جستند، سپس به جهان سوم راه یافت. در حال حاضر بسیاری از کشورهای جهان سوم کوشش دارند با اعمال روش تعاونی وضع اقتصادی و اجتماعی خود را بهبود بخشند و در این راستا کوشش زیادی می‌دارند. اتحادیه بین‌المللی تعاون در جهان شمول کردن تعاونی‌ها نقشی اساسی را ایفاء می‌نماید این اتحادیه قدیمی‌ترین و مقتدرترین سازمانهای بین‌المللی تعاونی است و از سال ۱۸۹۵ فعالیت خود را آغاز نموده است. در حال حاضر نزدیک به ۷۰ کشور

ولی لازم به یادآوری است که اکثر این اتحادیه‌های تعاونی از فعالیت لازم برخوردار نمی‌باشند و کمبود سرمایه و فقدان مدیریت علمی از مشکلات بنیانی آنها به شمار می‌رود که بدان عدم آگاهی اعضا به وظایف خویش به علت فقدان آموزش در سطح رضایت‌بخش چه در حوزهٔ اتحادیه‌ها و چه در سطح شرکتها را باید افزود.

اگر گردش سرمایه را در سال برای این اتحادیه‌ها به صورت نسبی ۱۰ بار فرض نمائیم، به نتایج زیر می‌رسیم:

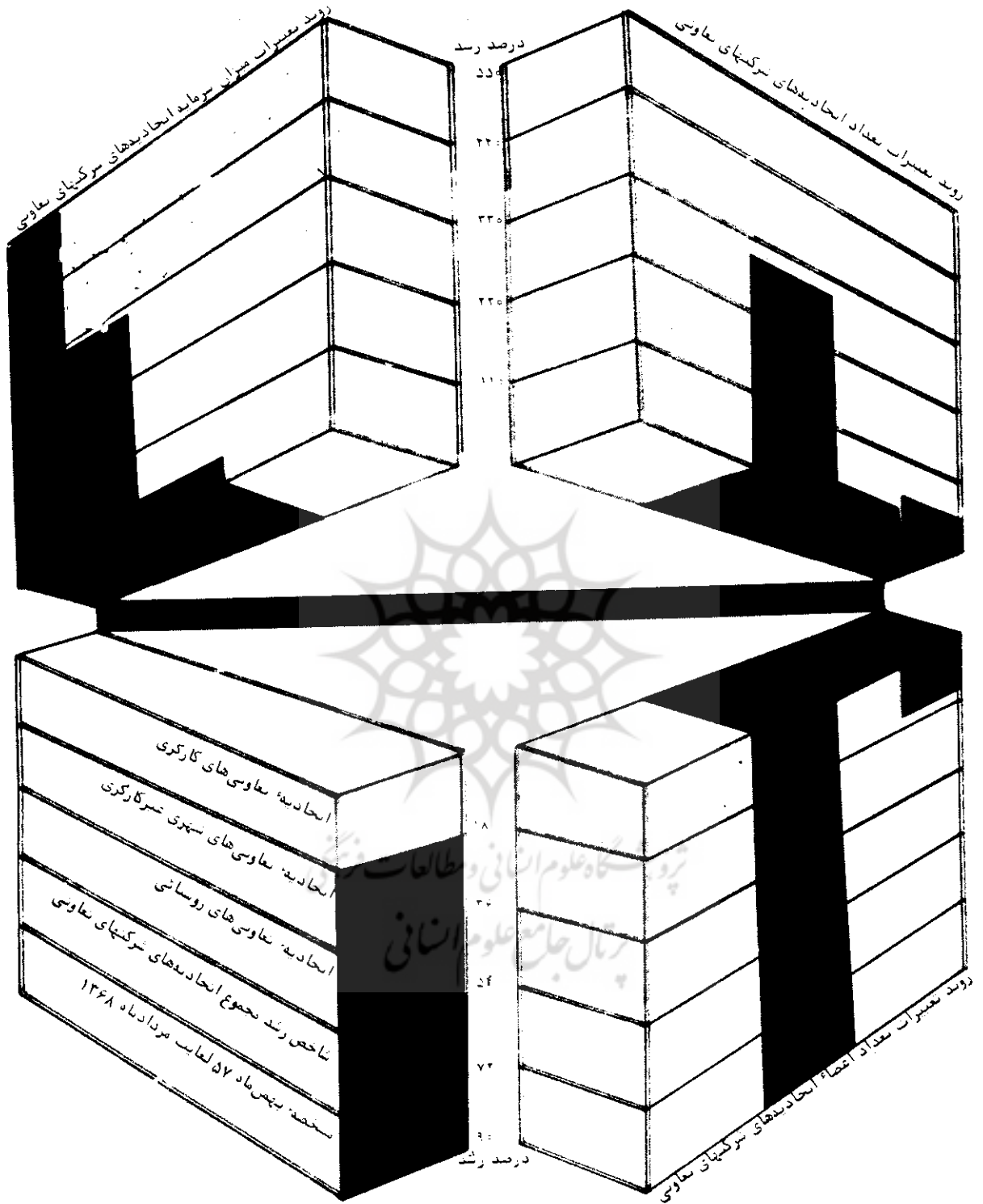
(۱) اتحادیه‌های مصرف شهری غیر کارگری به صورت نسبی در طی یکسال قادرند ۲۹۶۶ ریال کالا در اختیار هر یک از اعضا خانوار عضو شرکت تعاونی مصرف قرار دهند.

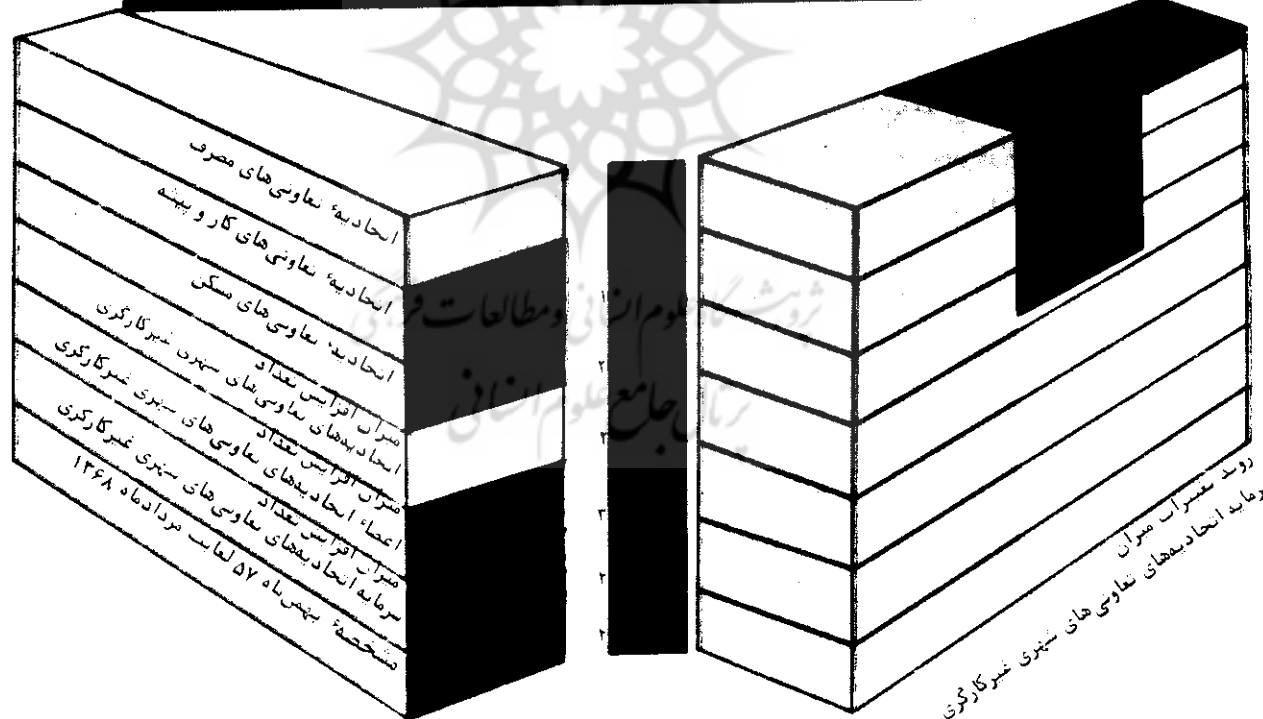
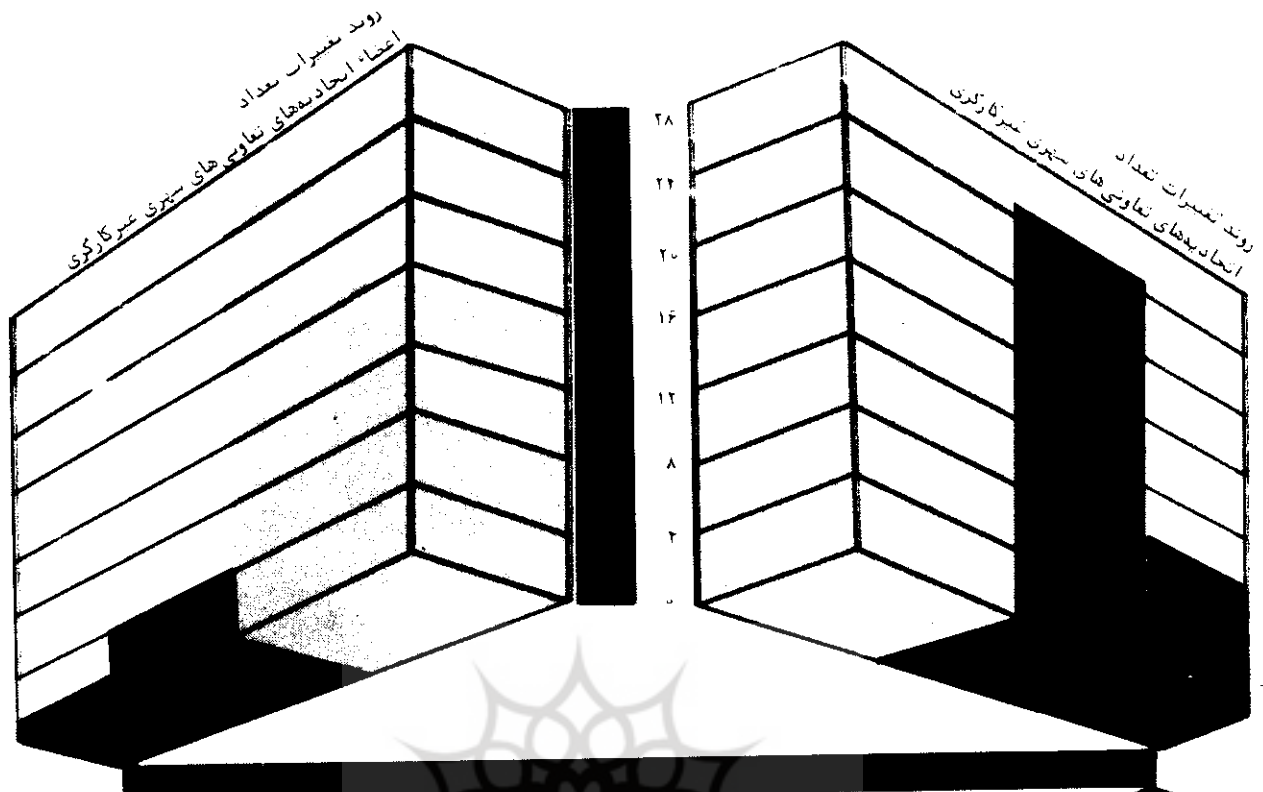
(۲) اتحادیه‌های مصرف شهری کارگری قادرند به صورت نسبی معادل مبلغ ۱۰۷۲۸ ریال کالا در اختیار هر یک از افراد خانواده عضو تعاونی‌های مصرف کارگری قرار دهند.

(۳) اتحادیه‌های تعاونی‌های روستایی به صورت نسبی قادرند در ظرف

جهان عضویت آن را دارا می‌باشند. اتحادیه بین‌المللی تعاون به مثابه برج بلندی است که از بالای آن می‌توان به تعاونی‌های جهان نظاره کرد. بی‌طرفی سیاسی، نژادی و مذهبی این اتحادیه را توانسته است در جهان شهره کند.

نمودار تغییرات اتحادیه‌های شرکتی تعاونی
 سراسر کشور از بهمن ماه ۱۳۵۷ تا پایان مرداد
 ۱۳۶۸ ماه

اتحادیه تعاونی های مصرف

اتحادیه تعاونی های کار و بینه

اتحادیه تعاونی های مسکن

میزان افزایش تعداد اتحادیه‌های تعاونی های سپهری غیرکارگری

میزان افزایش تعداد اتحادیه‌های تعاونی های سپهری غیرکارگری

اعضا افزایش تعداد اتحادیه‌های تعاونی های سپهری غیرکارگری

میزان افزایش تعداد سرمایه اتحادیه‌های تعاونی های سپهری غیرکارگری

مشخصه بهمن ماه ۵۷ لغایت مرداد ماه ۱۳۴۸

مطالعات

ژوژا

روم

جامعہ علوم استان